

УДК 502.75 (477.87)

ОПТИМІЗАЦІЯ ЕКОМЕРЕЖІ ВОЛОВЕЦЬКО-МІЖГІРСЬКОЇ ВЕРХОВИНИ (УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ)

Р.В. Щур

Оптимізація екомережі Воловецько-Міжгірської Верховини (Українські Карпати). – Р.В. Щур. – Обґрунтовується створення п'яти нових природоохоронних об'єктів на території Воловецько-Міжгірської Верховини (Українські Карпати).

Ключові слова: Українські Карпати, Воловецько-Міжгірська Верховина, охорона, рідкісні види рослин.

Адреса: Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України,
вул. Терещенківська, 2, МСП-1, Київ, 01001, Україна.

The econet optimization of Volovetsko-Mizhgirska Verhovina (Ukrainian Carpathian Mountains). – R.V. Shchur. – The paper informs about expediency of creation 5 new nature protecting territory in Volovetska Verhovina (Ukrainian Carpathian Mountains).

Key words: Ukrainian Carpathian Mountains, Volovetsko-Mizhgirska Verhovina, environmental protection, rare species of plant.

Address: M.G. Kholodny Institute of Botany of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv.

Воловецько-Міжгірська Верховина, згідно з фізико-географічним районуванням [11] є районом Водороздільно-Верховинської області Українських Карпат, обмежена Горганями, Водороздільним і Полонинським хребтами і знаходиться в межах Воловецького і Міжгірського адміністративних районів Закарпатської області. Згідно флористичного районування Карпат [12], район досліджень належить до флористичного району Східні Бескиди й низькі полонини. Площа досліджуваної частини Карпат складає 130700 га.

На даний час близько 70 % території Воловецької Верховини зайнято природним рослинним покривом. Як і в Карпатах в цілому, порівняно низький рівень антропогенної порушеності сприяв збереженню в даній місцевості типових малотрансформованих природних масивів різних типів рослинності [2, 5, 6], а також популяцій зникаючих рідкісних видів та їх угруповань [4]. На території Воловецько-Міжгірської Верховини нами виявлено місцезростання 45 рідкісних видів рослин, занесених до Червоної книги України.

Проте, за останні десятиліття на території Воловецько-Міжгірської Верховини значно зріс вплив антропогенних факторів, а саме: надмірне вирубування лісу, перевипасання, неконтрольована господарська діяльність на ерозійно небезпечних схилах зумовлюють поступові зміни

гідрологічного режиму лук і як наслідок – трансформацію природного рослинного покриву. Все це вказує на необхідність обґрунтування нових природоохоронних територій, дотриманням заповідного режиму у вже існуючих, а також вдосконалення екомережі регіону.

Площа заповідних територій в межах досліджуваної частини Українських Карпат становить 26260 га. Переважна більшість заповідних площ припадає на НПП «Синевир», західна частина території якого входить до району досліджень [1]. Інші природоохоронні об'єкти займають невеликі площі і в умовах значної віддаленості одного від іншого не забезпечують своїх головних функцій [13]. Зокрема розташований на території Воловецько-Міжгірської Верховини загальнозоологічний заказник державного значення «Оса», пам'ятки природи «Бузок угорський», «Високий Камінь», заказники «Пікуй», «Голиця» розміщені фрагментарно і не створюють цілісної екомережі. Окрім цього багато об'єктів знаходяться на стадії становлення [7, 10]. В 2007 році А.А. Ковальчук, Л.М. Фельбаба-Клушина, В.І. Плящечник розробили наукове обґрунтування раціональності створення НПП «Ждимир» [3]. Фельбабою-Клушиною Л.М. обґрунтовано створення лісового заказника місцевого значення «Темнатик» з метою збереження приполонинських букових та ялицево-букових лісів Українських Карпат в

басейні р. Латориця [8], НПП «Жденіівський», ботанічних заказників «Розтока» та «Полянки» [9].

Існуюча на даний час екомережа не охоплює в повній мірі всіх цінних рослинних угруповань. Саме тому необхідним є обґрунтування її нових елементів в даному регіоні з охопленням якомога більшої кількості типових малотрансформованих природних масивів різних типів рослинності [15].

З метою оптимізації існуючої екомережі та встановлення тісніших екологічних зв'язків між природоохоронними об'єктами на території Воловецько-Міжгірської Верховини ми пропонуємо створення ще п'яти заповідних об'єктів (рис.1), а саме:

а.) Ботанічний заказник «Широке поле» державного значення (21 га): місцезростання 1

рідкісного угруповання (*Fageto (sylvaticae)–Aceretum (pseudoplatani) alliosum (ursini)*) [14], та 7 рідкісних видів рослин (*Astrantia major L., Allium ursinum L., Colchicum autumnale L., Galanthus nivalis L., Leucojum vernum L., Neottia nidus-avis (L.) L. C. M. Richard, Listera ovata (L.) R.Br. in Aiton*). Запропонований заказник охоплює приуслову територію р. Вича і частину сінокісних угідь між с. Яблуново і смт Воловець. Є важливою територією для оптимізації Вичанського Екологічного коридору, що з'єднує Вододільно-внутрішньокарпатський коридор, який простягатиметься по Вододільному хребту, запроєктований ландшафтний парк «Темнатики», що в околицях смт Воловець і гідрологічний екокоридор вздовж річки Латориці.

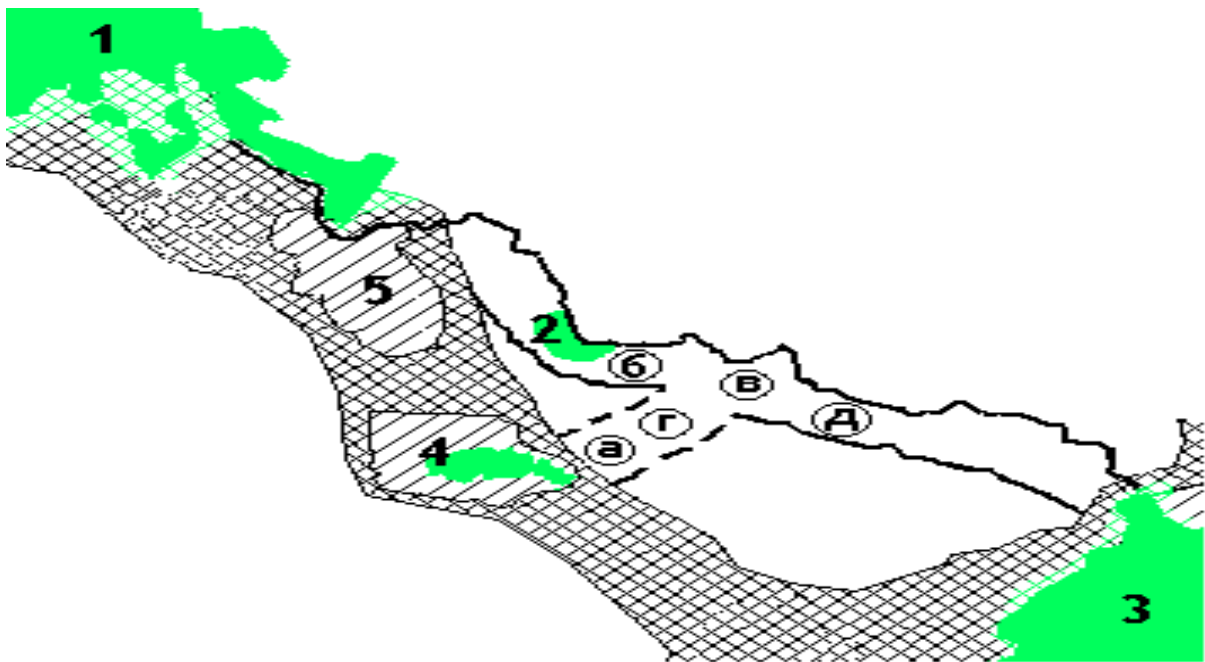

Рис. 1. Роль Воловецько-Міжгірської Верховини в екомережі Приводороздільних Карпат (За картосхемою Фельбаби-Клушиної Л.М. [7]).

У м о в н і п о з н а ч е н н я: А – екокоридори: – Вододільно-Карпатський високогірський, – Вододільно-внутрішньокарпатський коридор, – Вичанський; Б – Ключові території (ядра): – існуючі ключові природоохоронні території: 1 – Стужицько-Санська, 2 – ботанічний заказник регіонального значення «Пікуй» 3 – Полонинсько-Горганська; – запроєктовані ключові території: 4 – Ждимирська, 5 – Жденіівська; В – запропоновані природоохоронні об'єкти (заказники державного значення): – Широке поле, – Млаки, – Пригород, – Кілиця, – Над Копаччином.

б.) Ботанічний заказник «Млаки» державного значення (15 га): місцезростання 10 рідкісних видів (*Astrantia major L., Colchicum autumnale L., Epipactis helleborine (L.) Crantz, Gymnadenia*

conopsea (L.), Listera ovata (L.) R.Br. in Aiton, Listera cordata (L.) R.Br., Lunaria rediviva L., Neottia nidus-avis (L.) L. C. M. Richard, Platanthera bifolia (L.) L. C. M. Richard, Traunsteinera globbosa (L.) Reichenb.). Включає частково

використовувані сінокісні угіддя і перезволожені луки. Є важливою природоохоронною територією для запроектованого Вододільно-внутрішньокарпатського екокоридору.

в.) Ботанічний заказник «Пригорода» державного значення (46 га): місцезростання 2 рідкісних угруповань (*Fageto(sylvaticae)-Aceretum(pseudoplatani) lunariosum(redivivae)*, *Fageto(sylvaticae)-Ulmeto(glabrae)-Aceretum(pseudoplatani) lunariosum(redivivae)*) [14], та 9 рідкісних видів (*Astrantia major L.*, *Dactylorhiza majalis (Reichenb.) P. F. Hunt et Summerhayes*, *Gymnadenia conopsea (L.)*, *Listera ovata (L.) R.Br. in Aiton*, *Listera cordata (L.) R.Br.*, *Lunaria rediviva L.*, *Neottia nidus-avis (L.) L. C. M. Richard*, *Platanthera bifolia (L.) L. C. M. Richard*, *Traunsteinera globbosa (L.) Reichenb.*). Включає невикористовувані на даний час сінокісні луки в околицях с. Скотарське.

г.) Ботанічний заказник «Кілиця» державного значення (53 га): місцезростання 1 рідкісного угруповання (*Carpineto (betuli)- Fageto (sylvaticae)- Abietum galiosum (odorati)*) [14], та 10 рідкісних видів (*Atropa belladonna L.*, *Colchicum autumnale L.*, *Dactylorhiza majalis (Reichenb.) P. F. Hunt et Summerhayes*, *Epipactis helleborine (L.) Crantz*, *Galanthus nivalis L.*, *Leucjum vernum L.*, *Listera ovata (L.) R.Br. in Aiton*, *Listera cordata (L.) R.Br.*, *Lycopodium clavatum L.*, *Neottia nidus-avis (L.) L. C. M. Richard*) Є приусловою частиною однієї з приток р. Вича, що бере початок біля півніжжя гори Темнатик. Включає невикористовувані на даний час пасовищі

угіддя. Є з'єднуючою ланкою між запроектованим НПП "Ждимир" і Вододільно-внутрішньокарпатським екокоридором.

д.) Ботанічний заказник «Над Копаччином» державного значення (64 га): місцезростання 1 рідкісного угруповання (*Carpineto (betuli)- Fageto (sylvaticae)- Abietum (albae) galeobdolosum (lutei)*) [14], та 10 рідкісних видів (*Atropa belladonna L.*, *Epipactis helleborine (L.) Crantz*, *Gymnadenia conopsea (L.)*, *Listera ovata (L.) R.Br. in Aiton*, *Listera cordata (L.) R.Br.*, *Neottia nidus-avis (L.) L. C. M. Richard*, *Platanthera bifolia (L.) L. C. M. Richard*, *Traunsteinera globbosa (L.) Reichenb.*, *Lunaria rediviva L.*, *Astrantia major L.*). Охоплює невикористовувані на даний час сінокісні луки, які простягаються по верховинському хребту на північному сході Воловецького адміністративного району. Входить до складу Вододільно-внутрішньокарпатського екокоридору.

Висновки:

Обґрунтування нових природоохоронних територій і включення їх в склад регіональної екомережі значно підвищить рівень охорони типових малотрансформованих природних масивів різних типів рослинності, а також збереження популяцій зникаючих рідкісних видів та їх угруповань.

Отже, запропоноване нами розширення природоохоронної мережі є необхідним кроком на шляху збереження неповторного біорізноманіття Українських Карпат.

1. Антосяк В.М., Довганич Я.О., Павлей Ю.М. та ін. Природно-заповідний фонд Закарпатської області (Довідник). – Ужгород, 1998. - 304 с.
2. Зеленая книга Украинской ССР. Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества (Под ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонка). – К: Наук.думка, 1987. - 216 с.
3. Ковальчук А.А., Фельбаба-Клушина Л.М., Пляшечник В.І. Звіт про науково-дослідну роботу «Вивчення раціональності створення НПП «Ждимир» та розробка наукового обґрунтування». – Ужгород, 2007 – 15 ст.
4. Крчфалушій В.В., Будніков Г.Б., Мигаль А.В. Червоний список Закарпаття: види рослин та рослинні угруповання, що знаходяться під загрозою зникнення, Ужгород: Видавництво «Закарпаття», ВАТ «Патент», 1999. - 196с.
5. Природа Закарпатської області / Під ред. К.І. Геренчука. – Львів: Вища школа, 1981. – 156с.
6. Стойко С.М., Мілкіна Л.І., Яценко П.Т. та ін. Раритетні фітоценози західних регіонів України (Регіональна "Зелена книга"). – Львів, 1997. – 190с.
7. Фельбаба-Клушина Л.М. Екомережа Закарпаття: екокоридори та природні ядра. //Актуальні питання досліджень рослинного покриву Українських Карпат. Матер. міжнар. регіон. конф. присвяченої 100-річчю від дня народження проф. С.С. Фодора (4-6 жовтня 2007 р. м. Ужгород, Україна). – Ужгород, 2007. – С. 112-114.
8. Фельбаба-Клушина Л.М. Звіт про підготовку наукового обґрунтування щодо створення лісового заказника місцевого значення «Темнатик» з метою збереження приполюнських букових та ялицево-букових лісів Українських Карпат в басейні р. Латориця. – Ужгород, 2008 – 15 ст.
9. Фельбаба-Клушина Л.М. Наукове обґрунтування щодо створення ботанічних заказників «Розтока» та «Полянки» у верхів'ї р. Латориця з метою охорони рідкісних карбонатних боліт Українських Карпат– Ужгород, 2008 – 12 ст.
10. Фельбаба-Клушина Л.М. Фітоценологічна характеристика та охорона угруповань *Syringa josikaea Jacq. (Oleaceae)* в Українських Карпатах // Укр. Ботан. Журн. – 2005. – 26, № 4, - ст. 484 – 495.
11. Цись П.М. Геоморфологія і неотектоніка // Природа Українських Карпат. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1968.
12. Чопик В.І. Флористичне районування Українських Карпат. // Укр. Ботан. Журн. – 1969. – 26, № 4, - с. 3 – 16.
13. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Ткаченко В.С., Андрієнко Т.Л., Мовчан Я.І. Екомережа України та її природні ядра / Укр. ботан. журн., 2005, Т.62. №2, с.142-158.
14. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Устименко П.М., Попович С.Ю., Вакаренко Л.П. Зелена книга України. Ліси. – Київ: Наук. думка, 2002. – 255 с.
15. Стойко С.М., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Раритетний фітоценофонд України та концепція національної Зеленої книги // Укр. Ботан. Журн. – 2005. – 62, №5, - С. 611.

Отримано: 1 березня 2009 р.

Прийнято до друку: 25 квітня 2009 р.